

თსუ პაატა გუგუშვილის  
ეკონომიკის ინსტიტუტის  
სამეცნიერო  
შრომების კრებული

IV

მთავარი რედაქტორი

რამაზ აბესაძე

სამეცნიერო-სარედაქციო კოლეგია

ნ. არევაძე, გ. ბერულავა, ნ. ბიბილაშვილი (პასუხისმგებელი მდივანი), ვ. ბურდული, ლ. დათუნაშვილი, ე. კაკულია, მ. კვარაცხელია, ა. კურატაშვილი, თ. ლაზარაშვილი, ი. ნათელაური, გ. პაპავა, ვლ. პაპავა, რ. სარჩიმელია, თ. ჩხეიძე, ნ. ხადური, მ. ხუსკივაძე, რ. ჯავახიშვილი

თსუ პაატა გუგუშვილის ეკონომიკის ინსტიტუტის  
გამომცემლობა

თბილისი 2011

**ბრეტონ-ვუდსის ინსტიტუტების როლი საქართველოს  
ეკონომიკის პოსტკომუნისტურ ტრანსფორმაციაში**

როგორც ცნობილია, ბრეტონ-ვუდსის ინსტიტუტების (საერთაშორისო სავალუტო ფონდისა და მსოფლიო ბანკის) ფუნქციები მკაცრადაა გამიჯნული [1, 2]. კერძოდ, საერთაშორისო სავალუტო ფონდი უმთავრესად ფოკუსირებულია მაკროეკონომიკურ სტაბილურობაზე, მაშინ, როცა მსოფლიო ბანკის პროგრამები გამიჯნულია ზოგადად ეკონომიკურ რეფორმებზე, ინსტიტუციურ გარდაქმნებზე, ინფრასტრუქტურისა და სექტორულ განვითარებაზე. მიუხედავად სფეროების ამგვარი გამიჯვნისა, არის ისეთი საკითხები, რომლებიც მაკროეკონომიკური პოლიტიკისა და ინსტიტუციური გარდაქმნების სფეროებს ერთდროულად განეკუთვნება, რაც, ბუნებრივია, კომპლექსურ განხილვას საჭიროებს.

ეკონომიკის პოსტკომუნისტური ტრანსფორმაციის პროცესი თავიდანვე უდიდეს სიძნელეებთან იყო დაკავშირებული. ეს, უწინარეს ყოვლისა, საზოგადოების ეკონომიკური მოწყობის საფუძვლების ცვლილების აუცილებლობით იყო განპირობებული.

ბუნებრივია, რომ პასუხი კითხვაზე, თუ პოსტკომუნისტური ტრანსფორმაციის პროცესში საზოგადოების ეკონომიკურ მოწყობაში რა ცვლილება და თან როგორ უნდა გატარდეს, ეკონომიკურ მეცნიერებას უნდა გაეცა. შამწუხაროდ, ეკონომისტები ამ ტრანსფორმაციული პროცესის სამეცნიერო უზრუნველყოფისათვის მოუმზადებელი აღმოჩნდნენ. აქედან გამომდინარე, პრინციპულად შეუძლებელი იყო, დასავლეთში მოძებნილიყო თუნდაც ერთი იმ დონის ეკონომისტი, რომელიც, ეკონომიკურ თეორიაზე დაყრდნობით, პოსტკომუნისტური სახელმწიფოს მთავრობისათვის ყოვლისმომცველი და, იმავედროულად, მართებული რეკომენდაციების მიცემას შეძლებდა;

ბუნებრივია, მარქსისტულ-ლენინური მსოფლმხედველობით შეზღუდულობის გამო, ხსენებული ტიპის ეკონომისტი, მით უფრო, ვერც კომუნისტურ სივრცეში მოიძებნებოდა. ასეთ ვითარებაში, საუკეთესო შემთხვევაში, რჩევის მიმცემი ეკონომისტის პროფესიული ინტუიციის გათვალისწინებით, ოპტიმალურთან დაახლოებულად ისეთი რჩევა შეიძლება ჩაითვალოს, რომელიც ეკონომიკური თეორიის ზოგადი პრინციპებისა და სხვადასხვა ქვეყანაში საბაზრო ტიპის რეფორმების გამოცდილების ცოდნას ეფუძნება.

იმ დროისათვის, როცა საქართველომ სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა აღიდგინა, ლეგალური გზით საერთაშორისო საფინანსო მხარდაჭერის მიღების ინსტიტუტები (მაგალითად, საერთაშორისო სავალუტო ფონდი და მსოფლიო ბანკი) და მექანიზმები მსოფლიოში უკვე კარგა ხნის ჩამოყალიბებული იყო.

საქართველო საერთაშორისო სავალუტო ფონდსა და მსოფლიო ბანკში 1992 წელს გაწევრიანდა, მაშინ, როცა მათი წევრ-სახელმწიფოთა რიცხვი 170 იყო. საქართველოს წილი, კვოტა (ანუ გადაწყვეტილების მისაღები ხმა) ამ ორგანიზაციებში 0,08 პროცენტია (მაგალითად, [3, cc. 178, 191]).

საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მისია საქართველოში პირველად 1991 წლის ნოემბერში ჩამოვიდა. ამ პირველ შეხვედრას ურთიერთგაცნობის დატვირთვა ჰქონდა. ყოველ მომდევნო ჩამოსვლაზე საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მისია საქართველოს ხელისუფლებას, მაკროეკონომიკური სტაბილურობის მიღწევის მიზნით, თავის რეკომენდაციებს უტოვებდა. საქართველოს იმდროინდელი ხელისუფლება (ცალკეული გამონაკლისის გარდა), სამწუხაროდ, ამ რეკომენდაციებს და მათ ავტორებს სერიოზულად არ ეკიდებოდა [4, გვ. 259], რის შედეგადაც ქვეყანაში საერთოდ მოიშალა საფინანსო სისტემა: 1993-1994 წლებში საქართველოს არ ჰქონია პარლამენტის მიერ წინასწარ დამტკიცებული ბიუჯეტი, კონსტიტუციური და საერთოდ საკანონმდებლო ვაკუუმის, უკვე მიღებუ-

ლი კანონების არასრულყოფილების და, რაც მთავარია, სხვადასხვა ორგანიზაციისათვის დაწესებული საგადასახადო შეღავათების გამო შეუძლებელი იყო საგადასახადო შემოსავლების თუნდაც მინიმალურ დონეზე მობილიზება, დროებითი ვალუტის – ქართული კუპონისადმი ჩამოყალიბდა სახელისუფლებო ნიჰილიზმი, ეროვნული ბანკის მიერ განხორციელებულმა ფულის საკრედიტო თუ საბიუჯეტო ემისიამ (მაგალითად, სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის დამზადების მიზნით [4, გვ. 259-260]) 1993-1994 წლებში ჰიპერინფლაცია გამოიწვია და ინფლაციამ საშუალოდ თვეში 50-70 პროცენტი შეადგინა. საქართველოს ხელისუფლების მიერ იმ დროს გატარებული ეკონომიკური პოლიტიკის ხსენებულ შედეგებს ამძიმებდა ომისათვის აბსოლუტურად მოუმზადებელი ქვეყნის საომარ მოქმედებებში მონაწილეობა ჯერ ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ავტონომიურ ოლქში, ხოლო შემდეგ აფხაზეთში.

1994 წელს საქართველოს ხელისუფლების მიერ შემუშავებული ე. წ. “ანტიკრიზისული პროგრამა” საქართველოსა და საერთაშორისო სავალუტო ფონდს შორის ურთიერთობის პრინციპულად ახალ დონეზე წარმართვას ედება საფუძვლად; კერძოდ, უკანასკნელის რეკომენდაციები სასურველობის კატეგორიიდან აუცილებლად განსახორციელებელ ღონისძიებათა რანგში გადადის, რასაც თავისი დადებითი ეკონომიკური შედეგები მოაქვს [5].

აქედან გამომდინარე, გასული საუკუნის 90-იან წლებში საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მოღვაწეობა საქართველოში შეიძლება ორ ეტაპად განვიხილოთ:

– *პირველ ეტაპზე*, 1991-1994 წლებში საერთაშორისო სავალუტო ფონდი საქართველოს ხელისუფლებას რეკომენდაციებს აძლევს, თუმცა ეს უკანასკნელი “ურჩი ბავშვივით” მათ არად აგდებს;

– *მეორე ეტაპზე*, 1994 წლიდან დღემდე, როცა საერთაშორისო სავალუტო ფონდის რეკომენდაციები საქართველოს ხელისუფლებისათვის აუცილებლად შესასრულებელი ხდება

იმისდა მიუხედავად, რომ ისინი ხშირად ცხოვრებაში ხელისუფლების ზოგიერთი წარმომადგენლისათვის არც ადვილი გასატარებელია და არც ყოველთვისაა მოსაწონი.

საერთაშორისო სავალუტო ფონდის საქმიანობის ყველაზე მთავარი დადებითი შედეგი ის არის, რომ საქართველოში საფინანსო სისტემა შეიქმნა და მაკროეკონომიკური სტაბილურობა დამყარდა. უფრო კონკრეტულად კი აუცილებელია აღინიშნოს [6-12]:

1. ქვეყნის საფინანსო მოწყობის საკანონმდებლო ბაზის შექმნა, რომელიც საბიუჯეტო და ფულად-საკრედიტო პროცესებს არეგულირებს;

2. ეროვნული ბანკის მიერ გატარებული მკაცრი ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის გზით ჰიპერინფლაციის მოთოკვა, რამაც ფულის რეფორმის წარმატებით განხორციელების შესაძლებლობა შექმნა (მიმოქცევიდან გამოიდევნა რუსული რუბლი და სტაბილურ ლარს მიენიჭა ერთადერთი კანონიერი საგადაამხდელო საშუალების ფუნქცია);

3. პურზე ფასების გათავისუფლებით ფასების ლიბერალიზაციის პროცესის პრაქტიკულად დასრულება;

4. 1995 წლიდან მოყოლებული, პრინციპში, წლის დასაწყისიდან, პარლამენტის მიერ დამტკიცებული ქვეყნის წლიური სახელმწიფო ბიუჯეტის არსებობა;

5. ორსაფეხურიანი საბანკო სისტემის ჩამოყალიბება, რომლითაც ეროვნული ბანკისა და კომერციული ბანკების ფუნქციები გამოიჯნულია; ამასთან, კომერციულ ბანკებს ეროვნული ბანკის მხრიდან მარეგულირებელი ნორმატიული პარამეტრები აქვს დამტკიცებული, რომელთა საშუალებითაც საბანკო სისტემაზე სახელმწიფოს კონტროლი ხორციელდება;

6. ყოფილი სახელმწიფო ბანკების პრივატიზაცია;

7. საგარეო ვაჭრობის ლიბერალიზაცია;

8. უცხოური ვალდების რესტრუქტურისაციის მიღწევა და ამ გზით საქართველოსათვის საგარეო ვალდების მომსახუ-

რებისა და, ზოგადად, გადახდისუნარიანი ქვეყნის საერთაშორისო იმიჯის შენარჩუნება.

აუცილებელია ხაზი გაესვას საბიუჯეტო ხარჯებში ჯანდაცვისა და განათლების პრიორიტეტულობის უზრუნველყოფისათვის მსოფლიო ბანკის მიდგომის მიმართ საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მიერ აქტიური პოზიციის დაკავებას. აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ფონდის მიერ ქვეყნის ეკონომიკის სტრუქტურული გარდაქმნის პროცესში მსოფლიო ბანკის პროგრამების მხარდაჭერა სისტემატურად ხორციელდება.

ამ ჩამონათვალის გაგრძელება, რა თქმა უნდა, შეიძლება, მაგრამ ყველაზე მთავარი დადებითი შედეგი, რაც საქართველოსთან საერთაშორისო სავალუტო ფონდის თანამშრომლობას აქვს, ისაა, რომ ხელისუფლების მხრიდან *“ხალხური თვითშემოქმედების”* ელემენტების (მაგალითად, *“გაბერილი”* საგარეო ვალების წარმოქმნა ხელოვნურად გაზრდილი ე.წ. საკლირინგო ფასების გამოყენებით ან ხორბალსა და ფქვილზე ადგილობრივი და იმპორტიორი მეწარმეების განსხვავებული რეჟიმით დაბეგვრა და ამ საკითხის საერთაშორისო სავალუტო ფონდთან შეთანხმების მცდელობა, ან საგადასახადო ამნისტიის ნების გამოცხადება და შესაბამისი პროგრამის შეთანხმების მიზნით საერთაშორისო სავალუტო ფონდში წარდგენა, ან ცალკეულ პიროვნებებზე *“მოსარგებად”* ქვეყნის საფინანსო სისტემის ინსტიტუციური მოწყობის *“დამახინჯება”*, ან სახელმწიფო ბიუჯეტის საგვემო დავალებათა შესასრულებლად კომერციული ბანკების სესხების უშუალო გამოყენება, რაც სახელმწიფო ფასიანი ქაღალდების ბაზრის ჩამოყალიბების პროცესს აფერხებს, ან გაუცემელი პენსიების ნაცვლად სხვადასხვა სახეობის პროდუქტების დარიგება და მომსახურების გაწევა და ა.შ.) გამოყენების შესაძლებლობა მინიმუმამდეა დაყვანილი; რომ არა საერთაშორისო სავალუტო ფონდის აქტიური ზეწოლა, მაშინ, მაგალითად, პენსიების ნაცვლად ფქვილის დარიგება (ან სხვა მსგავსი ქმედება) იქნებოდა არა ერთჯერადი აქტი საქართველოს მხოლოდ ზოგიერთ

რეგიონში, არამედ იგი საერთო ყოვლისმომცველ კანონ-ზომიერებად იქცეოდა, რაც, საბოლოო ჯამში, ქვეყნის ეკონომიკას და ფინანსებს სრულად დაანგრევდა.

საერთაშორისო სავალუტო ფონდის კრედიტების უშუალო მიმღები საქართველოს ეროვნული ბანკია და ისინი მისი რეზერვების გასაზრდელად გამოიყენება. პირველი ასეთი კრედიტი საქართველომ 1994 წლის ბოლოს მიიღო.

საერთაშორისო სავალუტო ფონდის საქართველოში საქმიანობის შედეგად 1996-1997 წლებში ეკონომიკის ზრდის მაღალი ტემპები და ინფლაციის ზომიერი დონე ჩამოყალიბდა. მაკროეკონომიკური სტაბილურობა კი ის აუცილებელი პირობაა, რომლის გარეშეც ქვეყანაში მსხვილი საინვესტიციო პროექტები ვერ განხორციელდება.

შეიძლება უყოყმანოდ დავასკვნათ, რომ ბრეტონ-ვუდსის ინსტიტუტების საქართველოში საქმიანობა მისი ეკონომიკის განვითარებისაკენ, ქვეყნის სახელმწიფოებრიობის მყარი ფინანსური საფუძვლების შექმნისაკენ, სახელმწიფო მოხელეთა საბაზრო ცნობიერების განმტკიცებისაკენ, ფსევდორეფორმატორული “ხალხური თვითშემოქმედების” აღკვეთისაკენ არის მიმართული.

ბუნებრივად უნდა იქნეს აღქმული ისიც, რომ არც ბრეტონ-ვუდსის ინსტიტუტებია დაზღვეული შეცდომებისაგან საზოგადოდ, და კერძოდ საქართველოსთან [13-19], ისევე, როგორც სხვა პოსტკომუნისტურ ქვეყნებთან (მაგალითად, [20, pp. 14-19]) მიმართებაშიც. ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ ვარდების რევოლუციამდე დაშვებულ შეცდომათა უდიდესი ნაწილი ფონდის მისიის წევრების მიერ საქართველოს მთავრობისადმი მიცემულ მცდარ რეკომენდაციებზე მოდიოდა [13-17], ხოლო 2004 წლიდან მოყოლებული, ამ შეცდომების არსი იმაში მდგომარეობს, რომ საქართველოს მთავრობის მიერ გატარებულ გარდაქმნებს, მათ შორის, დაშვებულ შეცდომებსაც, საერთაშორისო სავალუტო ფონდიცა და მსოფლიო

ბანკიც შეგნებულად მხოლოდ “ვარდისფერი სათვალით” უყურებენ და “ვარდისფრად” აღიქვამენ [18-19].

საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მიერ საქართველოში დაშვებული სხვადასხვა შეცდომა განსხვავებული ბუნებისა და მნიშვნელობისაა. აქვე იმასაც უნდა გაესვას ხაზი, რომ ამ შეცდომების ნაწილი საკმაოდ ზოგადი ხასიათისაა და ისინი ფონდის მიერ არა მარტო საქართველოში მუშაობისას, არამედ სხვა სახელმწიფოებშიც იქნა დაშვებული.

აუცილებელია აღვნიშნოთ, რომ საქართველოს სამთავრობო გუნდს, რომელსაც საწყის ეტაპზე უხდებოდა საერთაშორისო სავალუტო ფონდთან მოლაპარაკებების წარმართვა, პრაქტიკულად ამის არავითარი გამოცდილება არ გააჩნდა, სიღრმისეულად ვერც ფონდის პროცედურებში ერკვეოდა, რითაც ნებისთ (სავარაუდოდ თავისი საქმის გასამარტივებლად) თუ უნებლიეთ (რაც კიდევ უფრო მეტადაა სავარაუდო) საკმაოდ ოსტატურად სარგებლობდნენ (ყოველ შემთხვევაში დღევანდელი გადასახედიდან ასე ჩანს) ფონდიდან გამოგზავნილი მისიის წევრები: სამთავრობო მხარე ყოველი მორიგი საფინანსო ტრანშის მიღების პირობად ცალკეულ შემთხვევაში თავის თავზე ისეთ ვალდებულებებს იღებდა, რომელთა შესრულება დადგენილ ვადაში (როგორც წესი, დროის საკმაოდ მცირე მონაკვეთში) ძალზე რთული იყო; ამგვარ ვალდებულებათა აღების დროს ყოველთვის როდი იყო ბოლომდე გაცნობიერებული, თუ რა სირთულის ამოცანის წინაშე აღმოჩნდებოდა მთავრობა მათი შესრულებისას. რეფორმატორები ამა თუ იმ რთულად გადასაწყვეტ ამოცანებთან მიმართებაში არაპოპულარული მეთოდების გამოყენებისას, როგორც წესი, მითითებას საერთაშორისო სავალუტო ფონდსა თუ სხვა საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტებზე აკეთებდნენ, რითაც ამ ორგანიზაციების მიმართ საზოგადოებრიობისა და განსაკუთრებით მეწარმეთა უარყოფითი დამოკიდებულების ჩამოყალიბებას უწყობდნენ ხელს [21, გვ. 12].



ამასთან, აუცილებელია აღინიშნოს, რომ საერთაშორისო სავალუტო ფონდის ყველა მოთხოვნა ფიქსირდებოდა, როგორც მთავრობის განცხადება (და არა როგორც ფონდის მოთხოვნა), რის გამოც ნებისმიერ სადისკუსიო სიტუაციაში ფონდის ექსპერტები, როგორც წესი, მთავრობას ახსენებდნენ, რომ ეს მის მიერ აღებული ვალდებულებაა, ანუ მისი პოზიციაა და არა ფონდის. გასათვალისწინებელია, რომ საერთაშორისო სავალუტო ფონდთან მიღწეულ შეთანხმებათა ცხოვრებაში გატარების პასუხისმგებლობა თავის თავზე მხოლოდ და მხოლოდ მოლაპარაკების წარმმართველ სამთავრობო გუნდს (და ისიც არა ყოველთვის ყველა მის, როგორც წესი, ფისკალურ-საბიუჯეტო ბლოკის, წევრს) ჰქონდა აღებული, მაშინ, როცა მთავრობის (და პარლამენტის) ზოგიერთ სხვა წევრს უკეთეს შემთხვევაში არც კი ესმოდა (და ალბათ არც უნდოდა, რომ გაეგო), თუ რას ნიშნავს საერთაშორისო სავალუტო ფონდთან შეთანხმებით აღებული ვალდებულებათა შესრულება. აქვე აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ საერთაშორისო სავალუტო ფონდში საექვო რეპუტაციის მქონე ზოგიერთი ქართველი თანამდებობის პირის მისივე მოთხოვნით მოლაპარაკების პროცესში ჩართვა, მათ მიერ დაყენებული თუნდაც მართლა რეფორმატორული და გამართლებული საკითხის (რაც საკმაოდ იშვიათად ხდებოდა, რადგან უმთავრესად ასეთი შეხვედრების დროს, როგორც წესი, აშკარად მცდარი და ყოველად მიუღებელი წინადადებები წამოიჭრებოდა, რაც, საქართველოს სახელით მოლაპარაკებაში მონაწილე პირის და ირიბად იმ სტრუქტურის, სადაც ეს პირი უშუალოდ მუშაობდა, რეპუტაციასაც დაბლა სწევდა) გატანის შესაძლებლობას (ამ პირის შერყეული რეპუტაციის გამო) საბოლოოდ ბლოკავდა, რასაც ფონდის მიერ მხარდაჭერილი პროგრამების მიმართ საზოგადოებრივი აზრის ფორმირებაზე არასასურველი ზეგავლენა ჰქონდა; ცალკეულ პოლიტიკოსს, თანამდებობის პირს თუ საზოგადოების რიგით წევრს მცდარი შთაბეჭდილება ექმნებოდა, თითქოს საქართველოს მხრიდან ფონდთან ოფიცია-

ღურ მოლაპარაკებაში მონაწილე სამთავრობო გუნდის წევრებს კომპეტენტურობა და პრინციპულობა არ ყოფნიდა, დისკუსიაში არგუმენტების მოძიების უნარი აკლდათ და რომ, თუკი მოლაპარაკების მაგიდას თვითონ მიუჯდებოდნენ, მაშინ წარმატებასაც მიაღწევდნენ. ასეთ პირობებში, რომ არა ქვეყნის პრეზიდენტის და პარლამენტის ხელმძღვანელობის მტკიცე რეფორმატორული პოზიცია, საქართველო იმ ზემოთ მოყვანილ წარმატებებს ვერ მიაღწევდა, რაც საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მხარდაჭერით განხორციელდა.

საქართველოს თავისი განვითარების ამ უმძიმეს ეტაპზე ერთადერთი სწორი არჩევანი – არჩევანი ევროპისაკენ, დასავლეთისაკენ გაკეთებული უკვე აქვს [22-12]. ეს მეტად რთული და ხანგრძლივი გზაა და ამ გზაზე წარმატების მიღწევა მხოლოდ და მხოლოდ ევროპულ ფასეულობათა სისტემის ეტაპობრივი დამკვიდრებით არის შესაძლებელი. ასეთი მიდგომა ჩვენი ყოფის ყველა სფეროს და, რა თქმა უნდა, ქვეყნის საფინანსო-ეკონომიკურ მოწყობასაც ეხება.

ბრეტონ-ვუდსის ინსტიტუტებს ალტერნატივა არ გააჩნია და საერთაშორისო საფინანსო წესრიგში საქართველომ ამ წესრიგით განსაზღვრული “რეციპიენტი” ქვეყნის როლი უნდა შეასრულოს. წინააღმდეგ შემთხვევაში საქართველო იმ ყოველმხრივ დახმარებას ვერ მიიღებს, რაც რეალური სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის მისაღწევად აგრევიგად ესაჭიროება. დასავლეთის პოლიტიკური და საფინანსო მხარდაჭერის გარეშე დროებით დაკარგული ტერიტორიებისა და შედარებით სუსტი ეკონომიკის მქონე საქართველოსათვის სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის შენარჩუნება პრაქტიკულად შეუძლებელი იქნება.

მთლიანობაში, ცალკეული შეცდომის მიუხედავად, ბრეტონ-ვუდსის ინსტიტუტები საქართველოში ჯანსაღი საფინანსო-ეკონომიკური სისტემის შექმნის რეალური ხელშემწყობი და საიმედო საფინანსო გარანტია. ბრეტონ-ვუდსის ინსტიტუტები საქართველოს სტრატეგიული პარტნიორები არიან და ისინი

მაშინაც კი ასეთად უნდა დარჩნენ, როცა საქართველო “რეციპიენტი” სახელმწიფოს როლს თავს დაადწევს, რადგან ჩვენს ქვეყანას სხვა რეალური ალტერნატივა, გარდა იმისა, რომ ცივილიზებული სამყაროს განუყოფელი შემადგენელი ნაწილი იყოს, არ გააჩნია.

### გამოყენებული ლიტერატურა

1. Десять широко распространенных заблуждений по поводу деятельности Международного валютного фонда. Вашингтон, МВФ, 1991.
2. *Надлежащее управление: роль МВФ*. Вашингтон, МВФ, 1997.
3. **Смыслов Д. В.** *Международный валютный фонд: современные тенденции и наши интересы*. Москва, Финансы и статистика, 1993.
4. **გოცირიძე რ.** *ეკონომიკა, პოლიტიკა, ცხოვრება*. თბილისი, “ფავორიტი”, 1999.
5. **ბასილია თ., ბაქრაძე პ., ბეგიაშვილი გ. და სხვ.** *ეკონომიკური რეფორმა საქართველოში. რეფორმის პირველი შედეგები*. თბილისი, ეკონომიკური რეფორმების საინფორმაციო ცენტრი, 1998.
6. **პაპავა ვ.** “ეკონომიკური რეფორმების ძირითადი თავისებურებანი საქართველოში”. *ეკონომიკა*, 1995, № 4-6.
7. **Papava V.** “The Georgian Economy: Problems of Reform.” *Eurasian Studies*, 1995, Vol., 2, No. 2.
8. **Papava V.** “The Georgian Economy: From ‘Shock Therapy’ to ‘Social Promotion’”. *Communist Economies & Economic Transformation*, 1996, Vol. 8, No. 8.
9. **Papava V.** “The Georgian Economy: Main Directions and Initial Results of Reforms.” In: *Systemic Change in Post-Communist Economies*. Ed. by P. G. Hare. London, Macmillan Press, 1999.
10. **Папавя В.** «О ходе реформ и перспективах развития экономики Грузии». *Общество и экономика*, 1998, № 2.

11. **Папава В., Беридзе Т.** «Проблемы реформирования грузинской экономики». *Российский экономический журнал*, 1994, № 3.
12. **Папава В., Беридзе Т.** «Экономические реформы в Грузии». *Российский экономический журнал*, 1998, № 1.
13. **პაპავა ვ.** *საერთაშორისო სავალუტო ფონდი საქართველოში: მიღწევები და შეცდომები*. თბილისი, “იმპერიალი”, 2000.
14. **Parava V.** “On the Role of the International Monetary Fund in the Post-Communist Transformation of Georgia”. *Emerging Markets Finance & Trade*, 2003, Vol. 39, No. 5.
15. **Parava V.** *Splendours and Miseries of the IMF in Post-Communist Georgia*. Laredo, we-publish.com, 2003.
16. **Папава В.** *Международный валютный фонд в Грузии: достижения и ошибки*. Тбилиси, «Империал», 2001.
17. **Папава В.** «О некоторых ошибках Международного валютного фонда в Грузии». *Вопросы экономики*, 2002, № 3.
18. **Parava V.** “The “Rosy” Mistakes of the IMF and World Bank in Georgia”. *Problems of Economic Transition*, 2009, Vol. 52, No. 7.
19. **Папава В.** ««Розовые» ошибки МВФ и Всемирного банка в Грузии». *Вопросы экономики*, 2009, № 3.
20. **Gomulka S.** *The IMF-Supported Programs of Poland and Russia, 1990-1994: Principles, Errors and Results*. Studies & Analyses 36. Warsaw, CASE, 1995.
21. **მესხია ი.** “საქართველოს საფინანსო პოლიტიკის თანამედროვე პრობლემები”. კრებულში: *გარდამავალი პერიოდის საფინანსო-ეკონომიკური პრობლემები საქართველოში*. ტომი III. თბილისი, ფინანსების სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი, 1999.
22. **Gegeshidze A. M.** “A Strategic Vision for Georgia”. *The Washington Times*, 2002, September 13.
23. **Rondeli A.** “The Choice of Independent Georgia”. In: *The Security of the Caspian Sea Region*. Ed. by G. Chufrin. New York, Oxford University Press, 2001.

**THE ROLE OF THE BRETON WOODS INSTITUTIONS  
IN POST-COMMUNIST TRANSFORMATION  
OF THE GEORGIA'S ECONOMY**

**SUMMARY**

The role of the Breton Woods institutions in post-Communist economic transformations of Georgia are analyzed in the paper. Remarkable achievements have been accomplished between Post-Communist Georgia and the Breton Woods institutions. There were some errors too. The Breton Woods institutions has no alternative and the existing global financial order requires that Georgia perform a role of recipient country defined by that order itself. From the very beginning of its independence, Georgia has made an exclusively right choice: to tie its future with Europe and the West. Success is achievable only by gradual adoption of the Western system of values. Without financial and political assistance from the West it will be practically impossible for Georgia to preserve its national independence, especially bearing in mind hardships of economic transition and temporarily lost territories.